

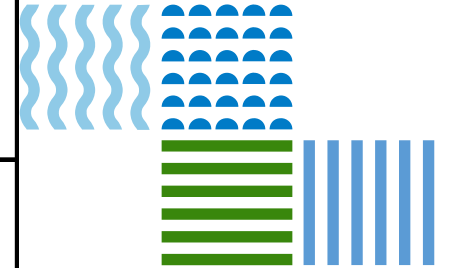
Samenwerking Integrale Gebiedsontwikkeling

Nieuwe GLB –interventie

Werkgroep Samenwerking Integrale Gebiedsontwikkeling met vertegenwoordigers vanuit Ministerie LNV, RTLG, RVO, Provincies Drenthe, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland, Limburg, Noord-Brabant, Waterschappen, Regieorganisatie GLB

Geplande aantallen en subsidiebedragen

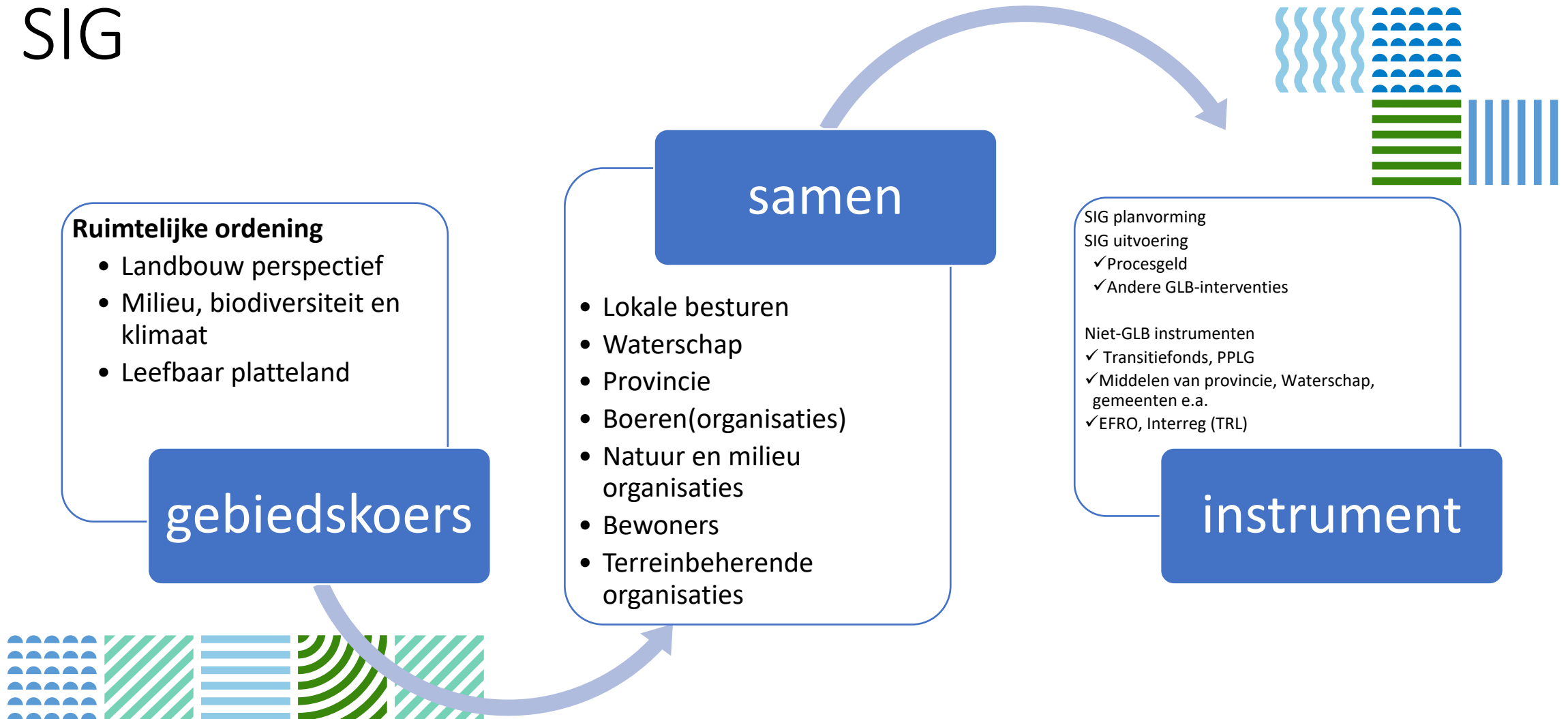
Provinciale niet-grondgebonden interventies	Gemiddelde subsidie	Aantal NL 2023-2027	EU+NL overheden subsidie
I.77.4.E.01 -Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Voorbereiding gebiedsplannen	40.000	30	1.200.000
I.77.4.E.02 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Uitvoering Samenwerkingsverband	545.000	34	18.530.000
I.77.4.E.03 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Investerings	510.000	118	60.180.000
I.77.4.E.04 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Aanloop beheer	1.000	14.087	14.087.000
I.77.4.E.01-04 -Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling totaal			93.815.000

Voorbeeld opbouw van een gebiedsplan

Onderdeel	%	2.300.000
Investerings	65%	1.495.000
Samenwerking en kennis	20%	460.000
Agrarisch beheer	15%	345.000

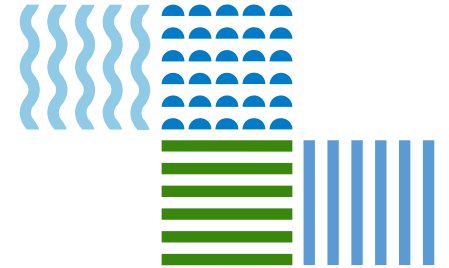

Samenwerking Integrale Gebiedsontwikkeling, SIG

Opgaven en doelen

- Klimaat (SO4): Lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging; Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (klimaatadaptatie).
- Natuurlijke hulpbronnen (SO5): Betere chemische en biologische waterkwaliteit; Landbouwbodems (bodemkwaliteit): naar een sterkere natuurlijke weerbaarheid en waterleverend vermogen van de bodem; Betere luchtkwaliteit (terugdringen emissies van stikstof, geurstoffen en fijnstof)
- Biodiversiteit en cultuurhistorisch landschap (SO6): Meer en herstel biodiversiteit (soorten en habitatten en daarmee ook landschappen) in landbouwgebieden, door middel van verandering in bedrijfsvoering; Landbouw zo ingericht dat ecosysteemdiensten (producerende en regulerende) geleverd kunnen worden; Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen.

Advies Remkes, wat wel kan

1. Nederland van het slot af

De kortetermijnaanpak mag maximaal een jaar duren. Dit dient te voorkomen dat de natuur verder verslechtert en creëert ruimte voor vergunningverlening.

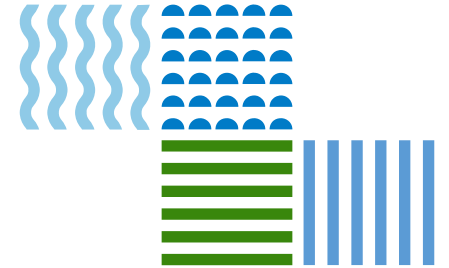
Dit is alleen mogelijk door een flinke reductie van stikstof te realiseren én door een onomkeerbaar pad in te zetten.

2. een langjarig perspectief voor de agrarische sector en het landelijk gebied.

Het perspectief en de transitie van het landelijk gebied duidelijk maken wat waar wel kan. Er komt een zonering en er komen duidelijke verdienmodellen, waar stapsgewijs naartoe gewerkt wordt. Er komt een stoffenbalans die zo snel mogelijk afrekenbaar wordt, waarbij boeren zelf aan het stuur zitten.

3. de gebiedsgerichte transitie realiseren.

Gebiedspuzzels worden gelegd, de natuurdoelen gerealiseerd en stikstofuitstoot gereduceerd. Ondernemers zetten transitie in waardoor ze naar een langjarige toekomst bewegen. Voor iedere agrarische ondernemer komt er tegen gunstige voorwaarden een individuele keuze, afhankelijk van de specifieke context: doorontwikkelen, omschakelen of stoppen.

Natuurinclusieve kringlooplandbouw

Type 1a: Extensieve akkerbouw

Voorbeeldbedrijf: Een akkerbouwer die voornamelijk graan en luzerne, en af en toe bieten, uien of aardappels verbouwt. Z/hij maakt hierbij heel beperkt gebruik van bestrijdingsmiddelen. In plaats van kunstmest, probeert de akkerbouwer zo veel mogelijk mest van naburige veehouders te gebruiken. Z/hij ploegt niet of nauwelijks en laat gewasresten zoveel mogelijk staan. Ten slotte wordt de afzet van de productie zoveel mogelijk verkocht aan lokale restaurants en supermarkten.

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto links-boven Didgeman (Pixabay-2403), rechts-boven, links-midden, rechts-onder Julia C. Assis, rechts-midden Chris Morgan.

Type 1b: Extensieve veeteelt

Voorbeeldbedrijf: De koeien van deze melkveehouder zijn voor het grootste deel dubbeldoelrassen, zoals de Blaarkop en de Lakenvelder. De begrazingsintensiteit is laag, dat wil zeggen dat er maximaal één melkkoer per hectare wordt gehouden. Of de veehouder een melkrobot inzet, hangt af van de schaal van zijn/haar bedrijf. De graasgronden zijn deels in eigen bezit en worden deels gepacht. Met name de gepachte gronden strekken uit over natuurlijk gebied met beken, moerassen en vennen. Bovendien, worden deze gronden gedeeld met meerdere pachters en wordt er toegang verleent aan recreanten. Andere voorbeelden zijn een extensieve vleesvee- of schapenhouderij.

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto links-boven Jerry van Dijk, rechts-boven Naj (AdobeStock 174189889), links-midden Harry Hamms (Flickr), rechts-midden Anjan van der Blonk (Flickr), rechts-onder Pixabay.

Type 1c: Gemengde bedrijven

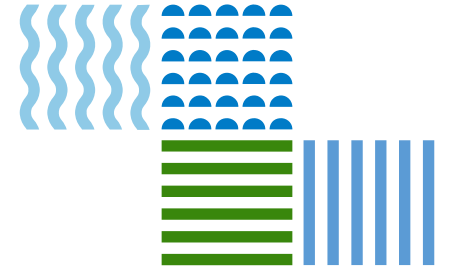
Voorbeeldbedrijf: De boer gebruikt zijn land voor diverse activiteiten. Er is een voedselbos waar kippen rondscharrelen, een boomgaard met schapen en een plek met kleinschalige tuinbouw bestaande uit bloemen en groenten uit het seizoen. De boerderijwinkel verkoopt allerlei biologische producten die vooral lokaal worden afgezet en heeft daarnaast ook een educatieve en recreatieve functie. Het bedrijf is kleinschalig en leent zich uitermate goed voor verbreding. Andere voorbeelden zijn de boslandbouw en permacultuur.

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto links-boven Skylar Jay (Unsplash), rechts-boven, rechts-onder Julia C. Assis, links-midden Lan (Flickr), rechts-midden Tanner Youl (Unsplash).

Intensieve grondgebonden kringlooplandbouw

Type 2a: Precisielandbouw

Voorbeeldbedrijf: Een akkerbouwer die het grootste deel van haar/zijn inkomsten uit consumptieaardappelen haalt. Die verbouwt z/hij echter in vruchtwisseling en met strokenteelt, in combinatie met granen, suikerbieten en peulvruchten. Voor die laatste krijgt z/hij subsidie om de teelt te stimuleren. Dankzij drones en GPS-gestuurde machines kunnen meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en water nauwkeurig worden toegediend waar ze nodig zijn.

De geteelde gewassen zijn vaak genetisch gemodificeerd om een hoge resistentie tegen ziekten te bereiken, waardoor er minder pesticiden nodig zijn. De strokenteelt met vruchtwisseling helpt ook om de ziektedruk laag te houden.

Visualisatie door Leon Herenaauw.

Foto links-boven Budimir Jevtic (AdobeStock_289284894), rechts-boven ukagriculture (flickr), links-midden Ciska van Geer (Flickr), rechts-midden Tom Mesic (flickr), rechts-onder artimedevdev (AdobeStock_367976320).

Type 2b: Intensieve gewasteelt met reststromen

Voorbeeldbedrijf: Een akkerbouwer die haar/zijn grond uitsluitend bemest met pellets van organische mest. In het bouwplan zijn stikstofbindende vlinderbloemigen opgenomen, zodat er minder kunstmest hoeft worden aangevoerd. Enerzijds worden gewasresten zoals bietenloof worden verkocht aan veetelers en anderzijds worden de restproducten van het oogsten terug op het land gebracht. Mogelijk krijgt dit bedrijf subsidie om kennis te vergaren over experimentele technieken die kringlooplandbouw bevorderen.

Visualisatie door Anouk van Deursen.

Foto links-boven Mark Stebniok (Pexels), rechts-boven aleksandariftilevoff (Freeipik), links-midden Julia C. Assis, rechts-midden Neil916 (Wikipedia), rechts-onder hiv360 (AdobeStock 340219851).

Intensieve grondgebonden kringlooplandbouw

Type 2c: Intensieve melkveehouderij

Voorbeeldbedrijf: Een melkveehouderij met een stal die voorzieningen heeft voor gescheiden opvang van urine en vaste mest, waardoor de uitstoot van ammoniak sterk wordt verminderd. De meeste grond wordt als grasland gebruikt door het inzaaien van klaver en op een deel wordt snijmaïs geteeld. Het krachtvoer wordt ingekocht en bestaat voornamelijk uit peulvruchten geteeld binnen Noordwest-Europa. Gras van hooiland wordt geraffineerd, waarbij de eiwitten worden gescheiden in een fractie die aan de koeien wordt gevoerd en een andere die aan varkenshouderijen wordt verkocht. De koeien blijven op stal en de eigen mest wordt gebruikt om de inkoop van kunstmest te beperken. Ganzen worden actief geweerd. Het bedrijf heeft ook een mestvergister om biogas te maken en windturbines om zichzelf te voorzien van energie.

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto links-boven Biogas (14270861292), rechts-boven dairy-farm (pixabay), links-midden standret (Freeptk), rechts-midden joomp (reepik), rechts-onder Julia C Assis.

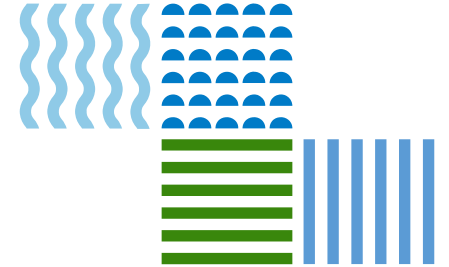
Type 2d: Intensieve hokdierbedrijven met veevoerproductie

Voorbeeldbedrijf: Een gesloten varkenshouderij met duizenden dieren (fok- en vlees varkens). De dieren worden gehouden in stallen met voldoende bewegingsruimte en speelmateriaal. De boer heeft eigen grond in de nabijheid, waar z/hij het grootste deel van de grondstoffen voor het voer teelt: een rotatie van maïs voor de koolhydraten en peulvruchten voor de eiwitten. Die grond gebruikt z/hij ook om een deel van zijn/haar mestafzetten; de rest wordt deels met het maïsstro verwerkt in een mestvergister om biogas te maken, en deels naar een mestverwerker gebracht. In de stallen wordt gebruik gemaakt van biologische luchtwassers om de uitstoot van ammoniak en andere schadelijke gassen te minimaliseren.

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto links-boven Biogas (14270861292), rechts-boven Eurogroup for Animals (Flickr), links-midden LTO Noord (Flickr), rechts-midden Wild World (Flickr), rechts-onder Mark Stebniki (Pexels).

Hoogtechnologische, niet-grondgebonden kringlooplandbouw

Type 3a: Agropark met nadruk op dierlijke productie

Voorbeeldbedrijf: De veehouder bezit een vleeskuikenhouderij op een bedrijventerrein waar zich ook een insectenweker, een veevoerfabriek, een mestverwerker, een pluimveeslachterij en een champignonkwekerij bevinden. Z/hij gebruikt de mest van de kuikens om onder andere champost te maken, die nodig is voor de champignonteelt van de kwekerij. De insecten worden geteeld met behulp van reststromen uit de stad, en worden

gevoerd aan de kippen van de veehouder. De vleeskuikenhouderij levert energie op, zoals restwarmte, die kan worden geruild met of verkocht aan andere bedrijven op het terrein.

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto's links-boven Koon Chakhatrakon (Unsplash), rechts-boven FAO of the UN (Flickr), links-midden Grant Ritchie (Unsplash), rechts-midden Thomas-Bjorkan (Wikimedia), rechts-onder Julia C. Assis.

Type 3b: Agropark met nadruk op tuinbouw

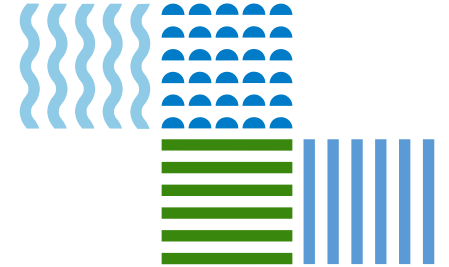
Voorbeeldbedrijf: Een teler van groente, potplanten en snijbloemen huurt de bovenverdieping van een gebouw waar meerdere telers zijn gevestigd. Onder hem/haar bevindt zich een hoogwaardige viskwekerij (paling bijvoorbeeld). De tuinbouwteiler zet zijn/haar reststromen af als visvoer aan de viskwekerij en tegelijkertijd levert de kwekerij de teler weer mest. Het mestverwerkingsproces levert ook energie en CO2 aan de kassen van de tuinbouwteiler. Naast

landbouwbedrijven is er ruimte voor kantoren voor bedrijven uit andere sectoren in het pand die gebruik kunnen maken van de energie en restwarmte van de mestverwerking.

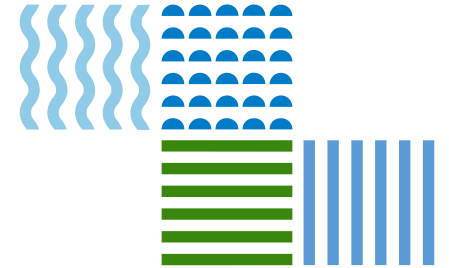

Visualisatie door Anouk van Deursen.
Foto's links-boven, rechts-boven, rechts-onder Commons Wikimedia, links-midden IGV Biotech, rechts-midden Wirestock (AdobeStock 407843628).

Samenwerken is meer dan samen werken

- Optreden als één overheid, dus Rijk, provincies, Waterschappen, gemeenten, ZBO's in gezamenlijkheid
- Integraal, dus zowel doelen voor water en bodem, natuur, klimaat, landbouw, leefbaar platteland: Planet, People, Profit
- Eigenaarschap ligt bij samenwerkende partijen in het gebied
- Van kijken naar systemen (systeemwereld) naar kijken naar de praktijk (leefwereld)
- Niet alles kan (zie rapport Remkes), maar wat kan wel met de GLB-interventies

Vragen te bespreken in groepen van 2 of 3 personen

- Vraag of zorg over de inzet in de gebiedsaanpak: hoe zorg je dat alle perspectieven aan bod komen bij de gebiedskoers en het gebiedsplan, gezamenlijk eigenaarschap?
- Wat neem je zelf mee naar huis aan inzicht of conclusie

